

Redovisning rörande tjänstehundar samt planering av utbildnings- och övningsverksamhet

(SR 55 – Regeringsbeslut 16, Regleringsbrev för 2004, 2003-12-11, Fö2003/93/EPS m fl. SR 61 – Regeringsbeslut 8, Regleringsbrev för 2005, 2004-12-22, Fö2004/411/MIL m fl).

INNEHÅLL

1. SR 55 – Tjänstehundar	3
1.1 Uppgiften	3
1.2 Redovisning	3
1.2.1 Avelsverksamhetens utveckling	3
1.2.2 Samordning av avel av tjänstehundar för andra statliga myndigheter	4
2. SR 61 – Internationell militär utbildnings- och övningsverksamhet i Sverige	5
2.1 Uppgiften	5
2.2 Analys	5
2.3 Avgränsningar.....	6
2.4 Tidsperspektiv.....	6
2.5 Sammanfattning	7
2.5.1 Allmänt	7
2.5.2 Markstrid	7
2.5.3 Luftstrid	8
2.5.4 Lagstiftning och ansvar	8
2.6 Fysiska förutsättningar skjutfält (infrastruktur, bemanning och miljötillstånd).....	9
2.6.1 Arvidsjaur	9
2.6.2 Lomben	11
2.6.3 Umeå.....	11
2.6.4 Älvdalen.....	11
2.6.5 Luftrummet över Norrland	13
2.6.6 Miljöhänsyn i norrländska flygövningsområden.....	14
2.7 Tillgängliga flygplatser för stridsflygplan i Övre Norrland.....	14
2.7.1 Storuman/Gunnarn (övningsflygplats)	14
2.7.2 Vidsel (övningsflygplats)	15
2.7.3 Jokkmokk	16
2.7.4 Luleå flygflottilj	18
2.7.5 Skjutmål	19
2.8 Försvarsmaktens verksamhet vid övningsplatserna.....	20

2.8.1	<i>Armén</i>	20
2.8.2	<i>Flygvapnet</i>	21
2.9	Förslag till utländsk verksamhet	21
2.9.1	<i>Armén</i>	21
2.9.2	<i>Flygvapnet</i>	22
2.10	Gränssättande faktorer	22
2.10.1	<i>Allmänt</i>	22
2.10.2	<i>Säkerhet vid verksamhet på övnings- och skjutfält</i>	23
2.10.3	<i>Konsekvenser vid utländsk övningsverksamhet i Sverige</i>	23
2.10.4	<i>Undersökning/utredning av olyckor och tillbud</i>	24
2.10.5	<i>Gränssättande faktorer flygvapnet</i>	25

1. SR 55 – Tjänstehundar

1.1 Uppgiften

Ur regleringsbrev för 2004, 2003-12-11, Fö2003/93/EPS m fl:

”Försvarmakten inledde under hösten 2003 lokalisering till Sollefteå av viss hundavelsverksamhet som skall svara mot myndighetens behov av tjänstehundar. Myndigheten skall senast den 31 oktober 2004 redovisa hur igångsättningen av verksamheten har genomförts. I budgetunderlaget för 2006 skall dessutom redovisas myndighetens bedömning av avelsverksamhetens utveckling samt vilka åtgärder som har vidtagits för att möjliggöra samordning av avel av tjänstehundar avsedda för andra statliga myndigheter.”

(Anm: Försvarmaktens redovisning av igångsättningen med hundavelsverksamhet i Sollefteå framgår av HKV skr 2004-10-22, 02 300:75934.)

1.2 Redovisning

1.2.1 Avelsverksamhetens utveckling

För avelsverksamheten planeras följande utveckling:

- Våren 2005:
 - lokaler anpassas
 - internutbildning av personal
 - anskaffning av avelsdjur omfattande 8 – 10 tikar.
- Hösten 2005:
 - produktion av 5 – 10 valpkullar.
- Vintern 2006:
 - anskaffning av ytterligare 8 – 10 tikar.
- Åren 2005 – 2006:
 - cirka 75 valpar bedöms ha fötts.
- Juni 2007:
 - första dressyrämnen levereras till Försvarmaktens hundtjänstenhet för grunddressyr.

Av de första 75 valparna beräknas cirka 20 att kunna tas i bruk som tjänstehundar. I den fortsatta avelsverksamheten bedöms utfallet kunna öka. Det tar cirka 1,5 år innan en hund kan lämplighetstestas.

En yrkesofficer och nio civila är anställda vid avelsstationen 2005-01-01. Den civila personalen kommer successivt att öka fram till 2008 mot en beräknad personalram omfattande en yrkesofficer och 19 civila årsarbetskrafter.

1.2.2 Samordning av avel av tjänstehundar för andra statliga myndigheter

Regeringen tillsatte 2004-06-17 en särskild utredare enligt kommittédirektiv ”Uppfödning av tjänstehundar” (Dir 2004:80). Utredaren skall bl a analysera olika alternativ när det gäller uppfödning och utbildning av tjänstehundar, inklusive ett statligt åtagande.

Utredaren har beslutat att inrätta en referensgrupp med representanter för Tullverket, Rikspolisstyrelsen, Räddningsverket, Försvarmakten, SLU, Synskadades Riksförbund, Svenska kennelklubben och Svenska Brukshundklubben. Försvarmaktens representant i referensgruppen är övlt Björn Wahlgren, chef för Försvarmaktens hundtjänstenhet som också leder avelsverksamheten i Sollefteå.

Försvarmaktens bedömning är att samordning av avel för statliga myndigheter kommer att behandlas inom ramen för utredningens uppdrag.

Försvarmakten är positiv till en samverkan inom tjänstehundsaveln.

2. SR 61 – Internationell militär utbildnings- och övningsverksamhet i Sverige

2.1 Uppgiften

Ur regleringsbrev för 2005, 2004-12-22, Fö2004/411/MIL m fl:

”Mot bakgrund av förslagen i betänkandet Snö, mörker och kyla (SOU 2004:77) skall Försvarmakten redovisa följande i budgetunderlaget för 2006:

- De fysiska förutsättningarna m.m. för att kunna genomföra utländsk militär utbildnings- och övningsverksamhet i Sverige. Av redovisningen skall framgå möjliga volymer utländska förband, tidsintervall samt typ av förband och verksamhet.

- Omfattningen och nivån på behovet av stöd från Försvarmakten för att den sålunda bedömda utländska verksamheten skall kunna genomföras.

- Huruvida den sålunda bedömda utländska verksamheten ryms inom ramen för gällande eller sökta miljötillstånd. Om Försvarmakten anser att den sålunda bedömda utländska verksamheten inte kan genomföras inom ramen för gällande eller sökta miljötillstånd skall myndigheten lämna förslag till begränsningar i den utländska verksamheten eller utgångspunkter för omprövning av gällande miljötillstånd. Härutöver skall Försvarmakten redovisa konsekvenserna för den egna verksamheten av att utländsk verksamhet - i olika omfattning - bedrivs på Försvarmaktens övningsområden.”

2.2 Analys

Då det enligt SOU (2004:77) finns ”dokumenterad efterfrågan” för internationell militär test- och övningsverksamhet uppstår en svårighet i att bedöma hur stor denna efterfrågan kan vara. Denna beror bl a på kostnader, vad som kan övas, fysiska förutsättningar och logistikstöd m m. Försvarmakten bedömer att man kan ställa i huvudsak tre fält för markstrid till förfogande i närtid med endast smärre begränsningar för egen verksamhet. Detta torde täcka in huvuddelen av ett tänkt behov. Om ytterligare behov finns krävs en noggrann genomgång av ytterligare fält som Försvarmakten nyttjar för sin dagliga verksamhet och som endast marginellt kan tillgodose det ökade behovet enligt nuvarande miljötillstånd.

För genomförande krävs en samordnande roll för bokning, tillstånd, juridik, ekonomi m m i Högkvarteret.

För de berörda övningsfälten krävs en utsedd verksamhetsutövare lämpligen från Försvarmakten med miljöhandläggare, skjutsäkerhetspersonal samt logistikstöd m m.

Miljötillstånd finns för Älvdalen och Arvidsjaur, men inte för Lomben. Först när behoven är kända är det klokt att eventuellt påbörja omprövning, då det är en lång och dyrbar process. För Lomben bör Försvarsmakten innan behoven är kända ”ta höjd” för internationell verksamhet i egen regi vid kommande tillståndsprövning.

En väsentlig begränsning i den utländska verksamheten som redan nu kan definieras är användandet av utarmad uran i stridsvagns- och artilleriammunition samt clusterbomber.

2.3 Avgränsningar

Utredningen avser en situation där utländsk trupp på egen hand utbildar sig på svenska övningsfält med stöd av Försvarsmakten som tillika är verksamhetsutövare.

Endast fälten Arvidsjaur, Älvdalen, Lomben och Umeå behandlas för övningsverksamhet på marken.

Endast flygplatserna Storuman/Gunnarn, Jokkmokk, Vidsel och Kallax behandlas för övningsverksamhet i luften.

Övningsverksamhet till sjöss behandlas inte.

2.4 Tidsperspektiv

I närtid (ett till tre år). Vad är möjligt att med oförändrad organisation/tillstånd erbjuda vad avser övnings- och skjutfält?

På medellång tid (fyra till sex år). Hur kan större behov från utländsk trupp tillgodoses? Kan kräva ytterligare personal på befintliga fält samt att fler fält nyttjas.

I det långa perspektivet (sju till tio år). Om ytterligare behov skall tillgodoses kan det kräva att miljötillstånden behöver utökas förutom det som krävs på medellång sikt.

2.5 Sammanfattning

2.5.1 Allmänt

Försvarsmakten kan inte närmare bedöma de eventuella önskemålen från utländska förband innan kostnadsbilden är klarlagd.

Enligt SOU 2004:77 är det främst intressant med övning under subarktiska vinterförhållanden. Detta avgränsar behoven till norra Sverige samt till tid från december till och med mars.

För att Försvarsmakten skall kunna bedöma om önskad verksamhet skall kunna genomföras krävs att en framställan görs senast ett år före dess att verksamheten avses genomföras. Försvarsmakten förutsätter också att miljöhänsyn i verksamhetsplaneringen följer rutiner enligt STANAG 7141 (Edition 2).

En centralt placerad/utpekad funktion bör skapas som

- äger frågan över försvarsgrenarna
- tar fram ambitionsnivå och målbild
- aktivt samverkar med de aktörer som redan är aktiva.

I grunden är Försvarsmakten positiv till att man erbjuder utländska förband övningsmöjligheter i Sverige då all eventuell internationell samverkan/samövning är viktig för den egna kompetensuppbyggnaden.

2.5.2 Markstrid

Fälten Älvdalen och Arvidsjaur medger i närtid (2005-2007) att två mekaniserade bataljoner/artilleribataljoner samt ett till två kompanier med lätt utrustning kan öva under en till tre månader varje år.

På medellång sikt (2008-2010) kan även Lomben nyttjas vilket innebär att ytterligare en mekaniserad bataljon/artilleribataljon kan öva under en till tre månader per år. På lång sikt (2010-) efter att miljötillstånd utökats kan tiderna förlängas med ytterligare en månad per år.

För att denna verksamhet skall kunna genomföras krävs stöd från Försvarsmakten i form av personal på central nivå som långsiktigt planlägger och samordnar de internationella behoven mot tillgången på mark. Försvarsmaktens eget behov för bl a "Battle Group" blir då en styrande parameter. Därutöver krävs en ur Försvarsmakten ansvarig verksamhetsutövare, miljöhandläggare övnings- och skjutfältspersonal samt logistikstöd (främst förläggning, utspisning och övrigt stöd beroende av gästande förbands behov) vid varje skjutfält och tillfälle.

2.5.3 *Luftstrid*

Var, när och hur måste analyseras i varje enskilt fall och det går således inte att ge ett exakt svar. Generellt finns mycket liten personell ledig kapacitet idag. De personella resurserna är anpassade och slimmade till Försvarets egna behov. Om man vill nyttja Norrland måste troligtvis personella resurser tillföras eller omfördelas på olika områden och i olika omfattning beroende på vad som skall erbjudas.

Det kan finnas vissa möjligheter att genomföra flygövningsverksamhet dygnet runt från Vidsel och Jokkmokk.

2.5.4 *Lagstiftning och ansvar*

Försvarets utgångspunkt är att verksamheten genomförs med tillämpning av gällande svensk lag avseende bl a yttre miljö, arbetsmiljö, skadestånd och straffrätt.

Vid nyttjande av svenska övnings- och skjutfält skall Försvarets bestämmelser för avspärning, övervakning, säkerhet i luften, ytledning och ammunitionsröjning m m tillämpas. Reglerna framgår av Försvarets regelverk, bl a i SäkI och i skjutfältsinstruktionerna för respektive övnings- och skjutfält.

Att enbart ange att utländsk övningsverksamhet skall genomföras under Försvarets ledning är inte tillfyllest. Om den utländska verksamheten genomförs under Försvarets ledning kommer Överbefälhavaren att ha ansvaret för verksamheten enligt arbetsmiljölagstiftningen. Att utöva detta ansvar kan vara svårt, då verksamheten på lägre nivå kan innehålla delmoment och utrustning som saknar relevanta svenska föreskrifter. Att reglerna för skydd av tredje person, avspärning och övervakning m m skall följa de svenska reglerna är otvetydigt.

För att kunna hantera ansvarsfrågorna krävs att avtal upprättas mellan Sverige och den berörda nation som avser genomföra övningsverksamhet i Sverige. För att nå erforderlig detaljeringsgrad i avtalet bör regeringen bemyndiga Försvarets utövare att genomföra förhandlingar inför och att ingå dessa avtal. Som grund för dessa avtal kan exempel hämtas från avtal som upprättas inför PFF-verksamhet. En viktig del i avtalet bör vara ansvaret för undersökning/utredningar vid olyckor och allvarliga tillbud. Vid en undersökning kan tvister i sekretessfrågor bli aktuella, om utredaren inte bereds tillträde till en olycksplats i full utsträckning eller inte medges tillgång till viss dokumentation. Utkrävandet av ansvar, dvs "straff" bör regleras i avtalet.

Om utländsk övningsverksamhet skall genomföras i Sverige bör en mer grundlig genomgång av lagstiftningens krav göras ur såväl arbetsmiljö, yttre miljö som arbetsrättsliga aspekter för att ge ett fullständigt underlag till avtalsregleringen.

Om den utländska verksamheten genomförs under egen ledning blir chefen för den utländska enheten att betrakta som arbetsgivare enligt arbetsmiljölagen. Svenska regler, t ex föreskrifter utgivna i AFS, skall gälla liksom de krav som Försvarsmakten (Sverige) i avtal kan ställa på den utländska enheten.

2.6 Fysiska förutsättningar skjutfält (infrastruktur, bemanning och miljö tillstånd)

2.6.1 Arvidsjaur

Infrastruktur

Garnisonen disponerar 920 förläggningsplatser, 1 500 personer kan utspisas i tre omgångar. Logistikstöd är uppbyggd för cirka 500 soldater med lättare vapen och fordon. På fältet finns utbildningsanordningar, värmestugor, tältförläggningsplatser m m för bataljon.

Bemanning

För närvarande finns ett fåtal befäl och civila som ansvarar för skötsel av fältet, skjutsäkerhet m m.

Miljö tillstånd

Tillståndsprövning avslutad 2004-02-20.

Det allmänna villkoret i varje tillstånd innebär att man, förutom reglering i särskilda villkor, inte kan avvika från vad som är beskrivet i ansökan, verksamhetsbeskrivning och tillhörande miljökonsekvensbeskrivning.

Yttre ramar tillståndspliktig verksamhet

310 dygn uppdelat på vardagar 240 samt lördagar/söndagar/helgdagar 70. Vardagar får skjutning genomföras under 100 kvällar (kl 1900-2200) och 50 nätter (kl 2200-0700). Helgdagar får skjutning genomföras 35 kvällar och 35 nätter. Tillståndet medger således kontinuerlig verksamhet dygnet runt under tio veckor per år.

Maximalt antal skott:

Finkalibrig ammunition (< 20 mm), inklusive lös ammunition, 1 700 000 skott.

Grovkalibrig ammunition (≥ 20 mm) 25 500 skott.

Inskränkningar

Rennäring

Flyttled genom fältet med åtagande att Försvarmakten förbereder flyttning med snöpackning med bandfordon samt omhändertagande av strörenar. Samråd med samernas representant skall alltid genomföras innan förändringar beslutas.

Klimat

Begränsning på grund av klimatfaktorer, exempelvis under menföresperioden samt under snöfattiga vintrar.

Begränsningar i verksamheten

Skjutning med artilleri: Högst 23 dagar, ej kvällar och nätter samt maximalt 1 000 skott.

Verksamhetsbeskrivning och miljökonsekvensbeskrivning behandlar huvudsakligen skjutning med övningsgranat. Endast enstaka spränggranater medges. Artilleriskjutområde Fjällbonäs får generera en ljudutbredning om maximalt 90 dBC vid bostäder.

Skjutning från flygplan: Högst 10 dagar, ej kvällar och nätter. Enstaka skjutningar med särskilda vapen.

Skjutning från helikopter: Högst 20 dagar, ej kvällar och nätter. Enstaka skjutningar med särskilda vapen.

Övrigt

I Arvidsjaur kommer det att finnas stöd avseende logistik och vinterutbildning i nuvarande omfattning. Dessutom kommer Bodens vinterutbildningsenhet att stationeras i Arvidsjaur, vilket ytterligare förstärker Arvidsjaur som vinterutbildningscentrum.

2.6.2 *Lomben*

Infrastruktur

Fältet disponerar cirka 200 förlägningsplatser, 450 personer kan utspisas i tre omgångar. Logistikstöd är uppbyggd för cirka 500 soldater. Fältet lämpar sig väl för mekaniserad strid med skarp ammunition för halv bataljon. På fältet finns utbildningsanordningar, tältförlägningsplatser m m för bataljon.

Bemanning

För närvarande finns ett fåtal befäl och civila som ansvarar för skötsel av fältet, skjutsäkerhet m m. Vid behov förstärks personalen från I 19 i Boden.

Miljö tillstånd

Fältet saknar tillstånd. Verksamhetsbeskrivningen för Försvarsmakten påbörjas under våren 2005 och tillståndsansökan avses inges före årsskiftet. I tillståndet kommer hänsyn att tas för eventuella förberedelser för internationella insatser. Intill dess att tillståndsbeslut föreligger får verksamheten inte förändras i förhållande till nuvarande verksamhet.

2.6.3 *Umeå*

Umeå är uppbyggd enligt SkyddC krav, vilket innebär ytterst begränsade möjligheter att med dagens tillstånd ”hyra” ut mark och byggnader till andra intressenter. I Umeå torde därför endast samordnad utbildning komma i fråga.

2.6.4 *Älvdalen*

Infrastruktur

Skjutfältet disponerar cirka 500 förlägningsplatser för värnpliktiga samt cirka 200 rum i befälshotell. Cirka 1 000 personer kan utspisas under tre omgångar. Logistikstöd är uppbyggd för cirka en bataljon. På fältet finns utbildningsanordningar, värmestugor, tältförlägningsplatser m m för bataljon.

Bemanning

För närvarande finns bemanning för att kunna lämna stöd till en övande bataljon oberoende av typ.

Miljö tillstånd

Tillståndsprövning avslutad 1995-07-06.

Det allmänna villkoret i varje tillstånd innebär att man, förutom reglering i särskilda villkor, inte kan avvika från vad som är beskrivet i ansökan, verksamhetsbeskrivning och tillhörande miljökonsekvensbeskrivning.

Yttre ramar tillståndspliktig verksamhet

155 dygn (≥ 20 mm) uppdelat på vardagar 135 samt lördagar/söndagar/helgdagar 20. Vardagar får skjutning genomföras under 55 kvällar (kl 1900-2200) och 45 nätter (kl 2200-0700). Helgdagar får skjutning genomföras 15 kvällar och 15 nätter. Tillståndet medger således kontinuerlig verksamhet dygnet runt under nio veckor per år.

Maximalt antal skott:

Finkalibrig ammunition cirka 1 000 000 skott.

Grovkalibrig ammunition (≥ 20 mm) cirka 25 000 skott.

Artillerigranater cirka 27 500, varav cirka 14 500 spränggranater.

Inskränkningar

Jakt, fiske och bärplockning

Två veckors övningsstopp under älgjakten.

Klimat

Begränsning på grund av klimatfaktorer, exempelvis under menföresperioden samt under snöfattiga vintrar.

Begränsningar i verksamheten

Skjutning med artilleri från skjutplats utanför fältet samt vapenverkan från flygplan under högst 15 vardagar per år inklusive fem nätter, ej helger.

Särskilda inskränkningar

Natura 2000

Avsättning av områden för skydd av ”urskog” enligt förslag från länsstyrelsen.

2.6.5 Luftrummet över Norrland

Allmänna geografiska förutsättningar

Svenskt territorium inklusive Norrland och dess angränsande havsområden karaktäriseras av tätortskoncentration till kustområdet, bebyggelse längs med älvdalarna och några enstaka större samhällen i inlandet. Däremellan mycket stora obefolkade ytor bestående av vatten, skog, myrmark och fjällområden. Till sjöss måttlig till låg omfattning av sjötransporter och fiske.

Goda ljusförhållanden sommartid möjliggör ett effektivt nyttjande av övningstid. På motsvarande sätt ges vintertid goda möjligheter att öva i mörkerförhållanden.

Flygövningsområden

Befolkningskoncentrationen till ett fåtal tätorter inom de normalt utnyttjade övningsområdena underlättar väsentligt övningsplaneringen så att bullerstörningar kan reduceras. I Norrland finns goda förutsättningar att genomföra taktiska lågflygövningar med små störningar på civila samhället. Generellt förläggs ofta flygövningstiden till dagtid/förlängd dagtid av bullerhänsyn. Behov finns dock att genomföra flygningar under mörker vilket i Norrland kan göras på dagtid under delar av vinterhalvåret. Något tillstånd att flyga nattetid föreligger dock inte och skulle om det realiserades medföra mycket stora merkostnader för Försvarmakten.

Moderna flygsystem är i allt högre grad beroende av stora övningsområden ”fria från” civil flygtrafik för att genomföra utbildnings- och systemövningar. Större luftförsvarsövningar kräver, p g a ett större antal deltagande förband och flera flygbaser m m, oftast ett övningsutrymme som ”blockerar” den civila flygverksamheten delar av dygnet (av flygsäkerhetsskäl). I Norrlands inland kan övningar genomföras utan långvarig störning alternativt blockering av den civila luftfarten.

De norrländska flygövningsområdena tillsammans med North European Aerospace Test range (NEAT) erbjuder goda övningsmöjligheter, vilka ger betydelsefulla bidrag till såväl flygstridskrafternas nationella som internationella förmåga. Genom detta område äger Sverige en resurs som är starkt efterfrågad även internationellt. Flygövningsområdet är unikt till storlek över land i Europa och ger utmärkta förutsättningar att genomföra kvalificerade flygövningar.

Flygövningsområdet bör också ses ur ett nordiskt perspektiv. I det sammanhanget skall även flygövningsområdena i norra Finland och Norge tas i beaktande. F 21 genomförde under 2004 flygövningar under divisionsutbytet med Rovaniemi i ett gemensamt flygövningsområde i norra Sverige och Finland. Detta enorma flygövningsområde som kan komma att användas för framtida internationella flygövningar kan vara ett bidrag till internationella säkerheten genom att de nordiska länderna upplåter flygövningsområden och därigenom möjliggör för andra nationer att bedriva rationella och kostnadseffektiva flygövningar.

2.6.6 Miljöhänsyn i norrländska flygövningsområden

Flygövningar utanför påverkansområde vid flottilflygplatser utgör inte tillståndspliktig verksamhet. Således gäller för denna typ av verksamhet hänsynsreglerna enligt Miljöbalkens 2 kap. Följande generella inskränkningar måste övervägas inför varje begäran om tillträde till norrländska flygövningsområden.

Inskränkningar

Hänsyn till rennäringsen.

Hänsyn till turistnäringen.

Hänsyn till boende i området.

Regler för nationalparker och naturreservat.

Naturvårdsverkets (och EU:s) ambitioner att skapa och bibehålla ”tysta områden” (d v s områden fria från av människan skapat ljud).

Sammantaget torde detta kunna innebära stora inskränkningar för lågflygning med stridsflygplan samt trans och/eller överljudsflygningar. Verksamhet bedöms kräva samråd med Naturvårdsverket, Generalläkaren (tillsynsmyndighet) samt berörda länsstyrelser och kommuner. Lågflygning utan restriktioner till särskilt angivna stråk bedöms som orealistiskt.

2.7 Tillgängliga flygplatser för stridsflygplan i Övre Norrland

2.7.1 Storuman/Gunnarn (övningsflygplats)

Huvudmannaskapet för övningsflygplatsen kommer att förändras då Försvarsmakten har beslutat att lämna Storuman. (HKV skr 2005-01-20, 13 904:61288.)

Övningsflygplats som också är civil flygplats enligt avtal med kommunen. Flygplatsen är tillståndsprövad som civil flygplats. Det allmänna villkoret i varje tillstånd innebär att man, förutom reglering i särskilda villkor, inte kan avvika från vad som är beskrivet i ansökan, verksamhetsbeskrivning och tillhörande miljökonsekvensbeskrivning.

Redovisad militär flygtrafik:

Stridsflygplan 1 500 flygrörelser, motsvarande JAS 39.

Övriga flygplan och helikoptrar 1 450 flygrörelser.

[En flygrörelse avser en start eller en landning.]

Medgivna flygövningstider:

Stridsflyg: kl 0700-1700 1 350 flygrörelser, kl 1900-2200 150 flygrörelser, kl 2200-0700 enstaka flygrörelser.

Övrigt flyg: kl 0700-1700 1 125 flygrörelser, kl 1900-2200 225 flygrörelser, kl 2200-0700 cirka 100 flygrörelser.

Infrastruktur

Basen har tre större uppställningsområden för att basera transportflyg. Ombyggnadsförslag för uppställningsplatser modell NATO finns för uppställningsplatserna norr/söder banändan. Övrig infrastruktur är enligt BAS 90, d v s en huvudbana och tre kortbanor med många flygplanplatser. Civila och militära landningshjälpmedel.

Förläggning

Förläggningsplatser för personal finns för cirka 250 personer. Området runt flygbasen har få eller inga civila boende i anslutning till bataljonsområdet vilket ger området goda förutsättningar för flyg- och markövningar.

Bemanning

Förutom att Försvarmakten har personal vid basen (1+2) har Storumans kommun personal för civil trafik. Storumans trafikeras två gånger per dag av Skyways.

2.7.2 *Vidsel (övningsflygplats)*

Allmänt

Vidsels övningsflygplats är belägen 100 km västnordväst Luleå. Närmaste tätort är Vidsel samhälle. Flygplatshållare är F 21 men övrig verksamhet inom området drivs i huvudsak av FMV. Flygplatsen är öppen under ordinarie flygövningstid, F 21 ordinarie landningsalternativ till Kallax, och betjänas av en flygledare. Vidsel har ingen meteorolog utan fjärrbetjänas från F 21 Kallax. F 21 har en bastropp stationerad i Vidsel.

Infrastruktur

Flygplatsen består av en huvudbana 2230x35 m och tre kortbanor 800x17 m. Huvudbanan har högintensiva ban- och inflygningsljus. Taxibanan är ljusförsedd. Flygplatsen är försedd med SRE, Pejl, PAR, TILS och NDB.

Två hangarer.

Trafikledning, räddningsstation, snöröjningskapacitet.

Matsal, lektionssalar, förläggningsskapacitet för cirka 102 personal.

Logi i närområdet – hotellstandard cirka 370 bäddar, campingboende cirka 300 bäddar.

Bemanning (inklusive FMV)

172 personal, uppdelade på sju olika organisationer (varav F 21 bastropp är tre personal).

Miljö tillstånd

Verksamheten är inte tillståndspliktig. Inlämnad anmälan behandlas av Generalläkaren.

Beskriven verksamhet omfattar upp till 6 000 flygrörelser med stridsflygplan varav 3 000 avser FMV-anknuten flygverksamhet. Omfattningen på anmälan kan föranleda föreläggande om tillståndsprövning enligt MB 9 kap. I sådant fall får, jämfört med dagens verksamhet (1999-2003), den utökade verksamheten inte påbörjas förrän tillståndsbeslut föreligger.

2.7.3 Jokkmokk

Infrastruktur

Jokkmokkbasen är en utbyggd V 90-bas med en huvudbana 2000x25 m och tre kortbanor 800x17 m. Basen ligger cirka 15 km från Jokkmokk centrum. Banan är försedd med inflygningsljus, banljus och PAPI. Inflygningshjälpmedel är Pejl och TILS. Taxibanan är endast avsedd för militär trafik och är endast försedd med reflexkäppar. Basen har åtta uppställningsplatser i direkt anslutning till vardera banända. På basområdet finns 35 uppställningsplatser. Basen är försedd med en militär och en civil transportplatta, en C-130 på vardera platta.

Plats att förlägga 30 personer finns på basen. Stugby finns i Notudden 12 km mot Jokkmokk med 200 bäddar. Jokkmokk har två hotell med totalt 170 bäddar. Utspisningsmöjligheter för 36 personer samtidigt finns i bastroppsbyggnaden.

Övrig infrastruktur:

- flygtjänstbyggnad
- två lektionssalar 2x14 personer
- tvätthall med ång- och hetvattenaggregat för bussar, lastbilar och bandgående fordon
- fyra reparationshangarer för fpl 37
- bascentral.

Bemanning

Basen är i dag bemannad med fyra personer. Basen ligger i mycket glesbefolkat område där Jokkmokk samhälle är närmaste tätort. Renskötsel bedrivs på basområdet och kan under vissa tider på året begränsa markövningar i viss mån.

Basen saknar upprättad kontrollzon och har ingen trafikledningstjänst eller väder-tjänst. Vid de tillfällen Försvarmakten bedriver flygtjänst bemannas basen med flygledare från F 21.

Miljö tillstånd

Verksamheten är inte tillståndspliktig. Inlämnad anmälan behandlas av Generalläkaren.

Beskriven verksamhet omfattar cirka 700 rörelser med stridsflygplan (JAS 39) hänfödda till två större och några mindre övningar. Varje större övning kan pågå i två veckor där flygverksamheten bedrivs dygnet runt.

Inskränkningar

Rennäring

Jokkmokkbasen ingår i renbetesområdet. Frågan om slutlig ersättning till rennäringen är ännu inte avgjord.

Turistnäring

Betydande turistnäring i närområdet.

Tysta områden

Naturvårdsverket bedöms i framtiden utpeka tysta områden i omgivningen, exempelvis Padjelanta och Sarek.

2.7.4 Luleå flygflottilj

Infrastruktur

Kallax är en flottiljflygplats som samutnyttjas av Luftfartsverket. Flygplatsen håller öppet kl 0600-2400, något begränsat lördagar och söndagar. Försvarsmakten har flygplatschefsansvaret.

Flygplatsen är belägen cirka 8 km från Luleå centrum. Banan är 3 350 x 45 m, civila och militära taxibanor. Flygplatsen är utrustad med högintensiva ban- och inflygningsljus. Landningshjälpmedlen består av ILS, Pejl, PAR, TILS, SRE, VOR, NDB och DME.

Kallax flygplats har flygtrafikledningstjänst som är dimensionerad för civil flygning kl 0600-2400 och militär flygning måndagar-torsdagar kl 0830-1600, fredagar kl 0830-1200, under tiden 15 september till 15 april även tisdagskvällar kl 1600-2200.

Uppställningsplatser för flygplan är av god kvalitet och med viss överkapacitet. Detta ger goda möjligheter för basering och hangarering av gästande förband. Garnisonen förfogar över tre moderna hangarer varav en stor hangar för främst transportflygplan. Transportplattan (platta 8) har en stor uppställningskapacitet, motsvarande uppställning av cirka elva st C-130 Hercules (TP 84). Övriga plattor (1, 2, 3, 4, 5 och 85) har en kapacitet på cirka åtta stridsflygplan per platta. Totalt ger detta 48 flygplan. Platta 2 har JAS 39-standard och platta 1 och 3 har 37-standard.

Hangarer

Det finns utrymme för tio gästande flygplan motsvarande stridsflygplanet F-16.

HSE

Vid flottiljen finns en väl fungerande hälso- och sjukvårdsenhet (HSE) med två specialistläkare i flygmedicin. HSE säkerställer i första hand sjukvård för värnpliktiga och flygförare.

Förläggning

Flottiljen har en förläggningskapacitet för 470 värnpliktiga, idag utnyttjas cirka 300. Befälshotell motsvarande finns ej.

Militärrestauranger

Militärrestaurangerna på området kan samtidigt ta emot 450 gäster, köket har kapacitet att tillaga 1 500 portioner.

Stridsledningsanläggningar

F 21 förfogar över två st stridsledningsanläggningar, ledningsenhet på flottiljorådet och en skyddad anläggning. Detta möjliggör att två parallella verksamheter kan bedrivas oberoende av varandra.

Bemanning

Luleå Garnison har cirka 600 anställda.

Miljö tillstånd

Tillståndsprövning av militär och civil verksamhet avslutad 1998. Påbyggnadstillstånd för förlängning av rullbana och utökad civil fraktflygverksamhet meddelat av regeringen 1999. Det allmänna villkoret i varje tillstånd innebär att man, förutom reglering i särskilda villkor, inte kan avvika från vad som är beskrivet i ansökan, verksamhetsbeskrivning och tillhörande miljökonsekvensbeskrivning.

Jämfört med Försvarens behov av cirka 12 000 flygrörelser med stridsflygplan finns i tillståndsbeslutet ett merutrymme på cirka 6 000 flygrörelser med stridsflygplan med motsvarande eller mindre ljudutbredning än JAS 39.

2.7.5 Skjutsmål

I dag finns det endast ett aktivt skjutsmål i Sverige, Junkön utanför Luleå. Älvdalen kan användas för viss verksamhet på därför specialpreparerad yta inom den ram som angetts ovan.

Övriga skjutfält är inte avsedda för luftburen ammunition. Problemen med oexploderad ammunition (OXA) vid användning av exempelvis clusterbomber kan bli så stora att fältet inte längre blir användbart för Försvarens makt. Røjning, om den överhuvudtaget är genomförbar, bedöms vara mycket kostsam.

Junkön skjutsmål

Fältet saknar tillstånd. Tillståndsprövningen påbörjas under våren 2005. Intill dess att tillståndsbeslut föreligger får verksamheten inte förändras i förhållande till nuvarande verksamhet.

Vidsel robotskjutfält med restriktionsområde

Avlyst skjutområde i storlek som Blekinge. Den enda skjutplatsen i Europa där man kan skjuta robotar från flygplan över land.

Fältet saknar tillstånd. Tillståndsprövning med FMV som huvudman pågår. I tillståndsansökan har beskrivits en begränsad verksamhet för Försvarsmakten. Intill dess att tillståndsbeslut föreligger får verksamheten inte förändras i förhållande till dagens verksamhet som finns beskriven i FMV miljörapporter till tillsynsmyndigheten Generalläkaren.

Omfattningen på verksamheten är i verksamhetsbeskrivningen satt till 120 dygn varav 110 vardagar och 10 helgdagar. Huvudsakligen utgörs verksamheten av robotar inklusive styrda vapen och flygburen automatkanon.

Det mycket stora markområdet utgör i första hand ett skyddsområde vid utprovning av materiel i form av främst robotar och andra luftfarkoster. Ett antal mindre områden får användas som målområden. Hela området utgör ett naturreservat med undantag av utpekade målområden. Detta innebär att fältet inte kan användas som ett skjutfält för markbunden övningsverksamhet som kräver manöverutrymme.

2.8 Försvarsmaktens verksamhet vid övningsplatserna

2.8.1 *Armén*

A) Arvidsjaur medger övningsverksamhet utan stridsfordon upp till halv bataljon. Försvarsmakten planerar f n för verksamhet som omfattar 50 % av kapaciteten.

B) Lomben medger övningsverksamhet med stridsfordon upp till två mekaniserade bataljoner. Försvarsmakten planerar f n för verksamhet om cirka 60 dagar i perioden januari-mars. EU BG-utbildning och övningsverksamhet det år som Sverige skall ansvara för högre beredskap (R 10) bedöms dock fältet behövas fullt ut.

C) Älvdalens övningsfält medger övningsverksamhet med stridsfordon upp till två mekaniserade bataljoner. Försvarsmakten planerar f n för verksamhet om cirka 30 dagar i perioden januari-mars. EU BG-utbildning och övningsverksamhet det år som Sverige skall ansvara för högre beredskap (R 10) bedöms dock fältet behövas fullt ut.

2.8.2 *Flygvapnet*

På Kallax bedrivs normal flottiljverksamhet.

På Vidsel bedrivs test- och skjutverksamhet mer eller mindre kontinuerligt under året med undantag av vissa fria perioder beroende på planerad verksamhet.

På Jokkmokk bedrivs kompani- och bataljonsövningar av utbildningsenheten med där tillhörande flygverksamhet två till fyra veckor per år. Basen har också utnyttjats av LV-förband.

Exempel på verksamhet som bedrivs i Norrland idag av utländska förband är:

- prov och försök
- förbandsskjutningar
- divisionsutbyte (bilateralt)
- basväxlingar
- multinationella övningar
- funktionsövningar
- logistikövningar.

2.9 **Förslag till utländsk verksamhet**

2.9.1 *Armén*

Arvidsjaur

Ledig kapacitet: Under vintermånaderna januari-mars kan övningar och utbildning ske med trupp motsvarande kompanistorlek.

Lomben

Ledig kapacitet: Under vintermånaderna januari-mars kan övningar och utbildning ske med upp till mekaniserad bataljon under cirka 30 dagar utom åren 2008 och 2011.

Älvdalen

Ledig kapacitet: Under vintermånaderna januari-mars kan övningar och utbildning ske med upp till två mekaniserade bataljoner under cirka 60 dagar i perioden januari-februari utom åren 2008 och 2011.

Stöd från Försvarmakten krävs med ytterligare personal då nuvarande beläggning från Försvarmakten har dimensionerat organisationen.

Om ytterligare utländsk trupp skall öva är det möjligt att öka kapaciteten främst genom att t ex Kalixfors i Kiruna öppnas för övning med trupp utan stridsfordon samt att tillstånd på Lomben och Älvdalen förnyas för att medge något större kapacitet.

2.9.2 *Flygvapnet*

Det är här inte möjligt att generellt definiera ledig kapacitet. Varje specifikt fall måste analyseras. Det är stor skillnad på om det genomförs ett mindre antal flygningar med stora transportflygplan jämfört med övningsverksamhet dygnet runt med ett flertal helikoptrar från en rörlig bas eller mörkerflygövningar med stridsflygplan under ett antal veckor.

2.10 **Gränssättande faktorer**

2.10.1 *Allmänt*

Arbetsmiljölagstiftningen ställer krav på arbetsmiljöns utformning och på arbetsgivarens åtgärder för att förebygga att arbetstagaren utsätts för ohälsa eller olycksfall.

Mot bakgrund av arbetsmiljölagens krav har Försvarsmaktens olika säkerhetsföreskrifter utarbetats. Säkerhetsföreskrifterna består bl a av Säkerhetsinstruktionen för vapen och ammunition m m (SäKI), Regler för militär sjöfart (RMS) och Regler för militär luftfart (RML). Försvarsmakten har också utformat krav på den systemsäkerhetsverksamhet som skall genomföras vid utveckling, vidmakthållande och avveckling av materielsystem, för att identifiera och förebygga riskerna för skador på personal, egendom och miljö. Försvarsmaktens säkerhetsföreskrifter syftar även till att skydda tredje person från skador och ohälsa på grund av Försvarsmaktens verksamhet.

Arbetsmiljölagen ställer också krav på ett systematiskt arbetsmiljöarbete. I arbetsmiljöverkets föreskrift om systematiskt arbetsmiljöarbete (AFS 2001:1, 6 §) ställs vidare krav på fördelning (delegering) av arbetsmiljöuppgifter.

2.10.2 Säkerhet vid verksamhet på övnings- och skjutfält

I Säkerhetsinstruktionen för vapen och ammunition m m (SäKI) ställs krav på åtgärder för avspärning av riskområden, över land och vatten, och krav på åtgärder för att upprätthålla säkerheten i luftrummet. I svenskt luftrum finns ett antal fasta restriktionsområden (R-områden) avsedda för skjutning och sprängning. Inom ett upprättat och aktiverat R-område är flygning inte tillåten. För att upprätthålla dessa krav finns på Försvarmaktens övnings- och skjutfält bl a olika avspärningsanordningar, sambandssystem och övervakningssystem.

Bestämmelser är utvecklade i samråd med berörda civila myndigheter, bl a Sjöfartsverket och Luftfartsstyrelsen, och är i förekommande fall anpassade till internationella regelverk.

Vidare ställs i SäKI krav på regelbunden ytletning och ammunitionsröjning av övnings- och skjutfält i syfte att reducera riskerna för skador på grund av oexploderad ammunition. Om inte dessa åtgärder följs kommer risknivåerna för skador på personal och materiel på övnings- och skjutfält att efterhand höjas.

Lokala säkerhetsbestämmelser för respektive övnings- och skjutfält framgår av de lokala skjutfältsinstruktionerna.

I SäKI anges förvaltningsansvariga chefer för Försvarmaktens övnings- och skjutfält. Ansvar följer tillståndspliktig verksamhet enligt miljöbalken. Ansvar regleras i Försvarmaktens föreskrifter för verksamheten inom Försvarmakten.

2.10.3 Konsekvenser vid utländsk övningsverksamhet i Sverige

Vid nyttjande av svenska övnings- och skjutfält gäller svenska bestämmelser för avspärning, övervakning av riskområden, säkerheten i luftrummet, ammunitionsröjning m m. Regler för detta framgår av Försvarmaktens säkerhetsföreskrifter, lokala skjutfältsinstruktioner, Luftfartsstyrelsens föreskrifter för luftfart i svenskt luftrum m m.

För att kunna upprätthålla ovanstående krav måste verksamheten genomföras med stöd av/under ledning av Försvarmaktens personal.

För specifik verksamhet med vapen och ammunition finns i vissa fall tillämpliga svenska regelverk, medan det i andra fall kan saknas svenska regler.

Om den utländska verksamheten genomförs under Försvarens ledning kommer Överbefälhavaren att ha ansvaret för verksamheten enligt arbetsmiljölagen. Att utöva detta ansvar kan vara svårt, då verksamheten på lägre nivå kan innehålla delmoment och utrustning som saknar relevanta svenska föreskrifter och där kunskap om verksamheten saknas inom Försvarens. Att reglerna för skydd av tredje person, avspärrning och övervakning m m skall följa de svenska reglerna är otvetydigt.

Om den utländska verksamheten genomförs under egen ledning blir chefen för den utländska enheten att betrakta som arbetsgivare enligt arbetsmiljölagen. Svenska regler, t ex föreskrifter utgivna i AFS skall gälla liksom de krav som Försvarens (Sverige) i avtal kan ställa på den utländska enheten.

Tillsyn över efterlevnaden av arbetsmiljölagen utövas av Arbetsmiljöverket. Oavsett om det är Försvarens som leder verksamheten eller ej kan Arbetsmiljöverket genomföra tillsyn och ställa krav på arbetsgivaren. Viss tillsynsrätt har även andra myndigheter som t ex länsstyrelsen, kemikalieinspektionen och Generalläkaren.

För att kunna hantera ansvarsfrågorna krävs att avtal upprättas mellan Sverige och berörd nation som avser genomföra övningsverksamhet i Sverige. För att nå erforderlig detaljnivå bör regeringen bemyndiga Försvarens att genomföra förhandlingar inför och att ingå dessa avtal. Som grund för dessa avtal kan exempel hämtas från avtal som upprättas inför PFF-verksamhet. (Annan verksamhet som kan utgöra underlag inför avtalsarbetet är övnings- och försöksverksamheten i Vidsel.)

2.10.4 Undersökning/utredning av olyckor och tillbud

Ett antal olika författningar ställer krav på undersökningar/utredningar av olyckor. Lagen (1990:712) om undersökning av olyckor, Förordningen (1990:717) om undersökning av olyckor samt Förordningen (1996:282) med instruktion för Statens haverikommission (SHK). Vidare finns föreskrifter om undersökning från säkerhetssynpunkt av olyckor och tillbud till olyckor.

SHK skall undersöka:

Luftfartsolyckor om

- någon människa avlidit eller skadats allvarligt
- betydande skador uppstått på luftfartyget eller egendom
- omfattande skador uppstått i miljön
- luftfartyget försvunnit vid flygning eller är oåtkomligt.

Luffartsolyckor/sjöolyckor och järnvägsolyckor om

- flera människor avlidit eller skadats allvarligt
- omfattande skador uppstått på fartyg, fordon, anläggningar
- egendom eller miljö fått omfattande skador
- fartyg försvunnit eller övergetts i sjön.

Andra allvarliga olyckor om

- flera människor avlidit eller skadats allvarligt
- egendom eller miljö fått omfattande skador
- undersökning är av betydelse från säkerhetssynpunkt.

Tillbud till olyckor om

- tillbudet inneburit allvarlig fara för en olycka
- tillbudet tyder på väsentliga fel hos fartyg, fordon m m
- tillbudet tyder på andra väsentliga brister i säkerhetshänseende.

Undersökningsansvaret bör regleras i det avtal (MoU) som upprättas inför övningsverksamheten. I annat fall kan bli sekretesskrav försvåra eller omöjliggöra genomförandet av en undersökning.

Vid arbetsskador som inte kan hänföras till ovanstående tillbud och olyckor kan Arbetsmiljöverket (arbetsmiljöinspektionen) utreda om arbetsgivaren inte följt de krav som lagar och föreskrifter ställer på en arbetsgivare. Verket kan ställa krav på arbetsgivaren att vidta åtgärder för att förhindra ett upprepande.

På Kallax bedriver flygvapnet normal flygverksamhet under militär flygövnings-tid då basen är en fredsflottilj. Här ingår fr o m 2005-07-01 stridsflyg, transport-flyg och helikopterflyg.

2.10.5 Gränssättande faktorer flygvapnet

Baserna

Grundorganisationen på baserna är dimensionerad för det svenska behovet och inget extra utrymme för stöd finns här att tillgå.

Utländsk baspersonal kan i viss mån komplettera/ersätta svensk personal på flyg-platser som är under Försvarens huvudmannaskap.

Flygplatskontrolltjänst

Normalt kräver start och landning flygledare som leder och samordnar verksamheten. Under militär flygövningstid har Försvarmakten avtal med Luftfartsverket som täcker Försvarmaktens behov. En viss möjlighet att verka under övrig öppen tid finns men kan behöva förstärkas om ett utländskt förband vill öva.

Utländska flygledare kan inte ersätta svenska på flygplatser som är under Försvarmaktens huvudmannaskap.

Landningshjälpmedel

Kallax och Vidsel är utrustade med avancerade landningshjälpmedel. Jokkmokk saknar avancerade landningshjälpmedel vilket begränsar verksamheten.

Utländska förband kan medföra egna landningshjälpmedel.

Stridsledningstjänst

Normalt krävs att militär övningsverksamhet i luften leds av militär personal.

Basräddningstjänst

I flygvapnet flyger man normalt inte utan tillgång till basräddning. Denna resurs är idag enbart dimensionerad för den egna flygverksamheten. Utländsk basräddningstjänst (medtagen) kan eventuellt ersätta svensk basräddningstjänst.

Sambandstjänst

Sambandsnätet är till viss del utbyggt på samtliga baser men klarar inte alla typer av system.

Utländsk sambandsutrustning (medtagen) kan eventuellt ersätta/komplettera svensk sambandstjänst.

Vädertjänst

Meteorologer är stationerade på Kallax. Denna resurs är idag dimensionerad för flygvapnets egna behov och kan till en mindre del bistå andra förband under ordinarie flygövningstid med information på distans.

Buller

Buller utgör en gränssättande faktor för verksamhet med främst stridsflygplan beroende på område, när och hur verksamheten genomförs. För flygplatser utgör inlämnad verksamhetsbeskrivning ett allmänt villkor som skall följas. Vidare finns det områden där det inte är/kommer inte att bli tillåtet att genomföra lågflygning. Bullertoleransen i områden som utpekats som tysta områden kommer att bli exceptionellt låg vilket kommer att kräva noggrant planerad flygövningsverksamhet. Verktyg för att hantera detta håller på att utvecklas av Försvarmakten i samarbete med FOI.